

Mitől pasztorális a szupervízió?

Az egyházi kontextusban végzett szupervíziós munka specifikusságának kérdései

Jelen tanulmány a szupervízió egyházi kontextualizálódásának néhány izgalmas kérdésével foglalkozik. Részben az egyházak intézményi szerepvállalásai, de a megtört egyéni lelkesítő életutak miatt is egyre nagyobb igény mutatkozik arra, hogy a szakmai elakadásokkal professzionális segítségnyújtás keretei között törődjünk. De vajon mennyire ültethető át a szupervízió egyházi kontextusba? Mennyire tekinthető specifikusnak az egyházi kontextusban végzett szupervízió?

Kulcsszavak: szupervízió, egyház, vallásos nyelv, pasztorálpszichológia, felelősség.

BEVEZETÉS

Közös tanulmányunk megírását egyszerre motiválta az egyházaink iránti elköteleződésünk és azon meggyőződésünk, hogy a szupervízió mint a szakmai személyiséget támogató és segítő intervenciós módszer sokat tud adni az egyházaknak mint intézményeknek, amelyek egyszerre töltik be specifikus és nonspecifikus feladataikat, és amelyek egyszerre törekszenek immanens és transzcendens küldetésük betöltésére. A következő sorokban arra vállalkozunk, hogy az egyházi kontextusban végzett szupervízió néhány sajátos témáját felvillantva párbeszédre invitáljuk mindazokat, akik érdekeltek abban, hogy a szupervízió minél ismertebb és elfogadottabb legyen a vallásos közösségekben élő és intézményeket fenntartó egyházi közegben. Meggyőződésünk, hogy ez a folyamat nem csak egyirányú lehet. Az egyházi kontextusban végzett szupervízió is adhat izgalmas szempontokat a szupervízió minél hatékonyabb és érzékenyebb alkalmazásához egyéb szakmai területeken.

A következőkben a fogalmi tisztázás és a bibliai kapcsolódási pontok említése után szeretnénk néhány témafelvetésen keresztül megvizsgálni, hogy vajon mennyire tekinthető specifikusnak az egyházi kontextusban végzett szupervízió. Majd néhány szupervíziós témát mutatunk be, amelyek magukban hordozzák a kontextus specifikusságát.

FOGALMI TISZTÁZÁS

Hazai kontextusban csak az 1990-es éveket követően vált témává, hogy a szupervízió mint hivatásgondozó módszer miként válhatna segítségére az egyházban dolgozó és hivatásukat gyakorló egyének számára, és hogyan támogathatná a közösségeket és intézményeket küldetésük minél teljesebb megélésében. A kérdés napirendre kerülését

nyilvánvalóan befolyásolta a nyugat-európai teológiai szakirodalom és a különböző segítő módszerek intenzívebb megjelenése, valamint azon folyamat felerősödése, melynek eredményeként az egyházak egyre több oktatási és szociális intézmény fenntartását vállalták, eleget téve küldetésüknek, és megélve azon törekvésüket, hogy maguk is részt vegyenek a társadalmi közteherviselésben.¹

E rövid idő nem volt elegendő ahhoz, hogy letisztult fogalomrendszert használjunk a szupervízió egyházi kontextualizálódásához. Így egyszerre találkozhatunk olyan szókapcsolatokkal, mint egyházi, pásztori, pasztorális vagy éppen pasztorálpszichológiai szupervízió. Jelen tanulmányunkban tudatosan nem jelzős szerkezettel használjuk a szupervízió fogalmát, biztosítva ezzel a minél tágabb viszonyulási teret a specifikusság vizsgálatának. Ugyanakkor tartózkodásunkat és óvatosságunkat további két tényező is befolyásolja. Mind a ketten olyan szakmai képzésben részesültünk (KRE Pszichológiai Intézet), amely deklaráltan úgynevezett általános, szakmaközi szupervizori munkára készített fel. Másrészt a nyugat-európai szakirodalomban is különböző értelmezésekkel találkozunk például a pasztorális jelzővel kapcsolatban. Vannak, akik elsősorban a szupervizor alapidentitására és személyiségére koncentrálnak, azaz attól pasztorális a szupervízió, hogy azt teológus-lelkész végzi. Mások a szupervizált lelkészi hivatását fogalmazzák meg kritériumként, tehát a szupervizált hivatása teszi a szupervíziót pasztorálissá.²

A Gyökössy Endre Lelkigondozói és Szupervizori Intézet honlapján a pasztorális szupervízióval kapcsolatban a következő meghatározással találkozunk: „Az egyház által elismert szupervíziós forma, amelynek egyedisége abban áll, hogy figyelmet fordít a hivatást gyakorló, munkát végző egyén lelki-hitbeli önazonosságára és annak hiteles megjelenésére.”³ Valójában ugyanezt fogalmazza meg *John Patton* – akitől eredetileg származik a kifejezés –, amikor arra teszi a hangsúlyt, hogy a pasztorális szupervízió lényege a szupervizor *sajátos hozzáállásában* valósul meg. Azaz a szupervizor figyelme középpontjában nemcsak a szupervizált tevékenysége áll, hanem annak egész személyisége.⁴ Eltekintenénk most annak az izgalmas kérdésnek a kibontásától, hogy mit is jelent az *egyház által elismert* meghatározás, valamint hogy mennyire tekinthető ez a megközelítés valóban specifikusnak, hiszen szinte minden integráltabb szupervíziós definíció számol a szupervizált szakmaiságán túli személyiségének egyedi vonásaival.⁵ Érdeemes azonban megszívlelnünk egy érdekes megközelítést, melynek lényege, hogy a pasztorálisan orientált szupervízióban a két ember között zajló dialógus kiszélesedik triológussá Isten igéjének integrálásán keresztül.⁶ Ahol emberek úgy vannak jelen, hogy dialógusuk bizonyos szempontból keresztyén értelmezést nyer, ott közösen egy kollektív

1 Ezzel a kérdéssel is foglalkozik a következő tanulmány: JOÓB M.: Az egyházi szervezetfejlesztés alapelvei. *Evangélikus Nevelés*, 2014/1., 41–46. ■ 2 A témáról bővebben habilitációs dolgozatában ír Kocsev Miklós. KOCSEV M.: *Gyakorlati teológiai témák... – Elmélet és praxis, az igehirdetés személyközpontúsága és a szupervízió* (habilitációs dolgozat), 2007, 146–153. <http://www.reformatus.hu/lap/gyakorlatiteologia> 2015. május 29-i letöltés. ■ 3 http://gyokossyintezet.hu/?page_id=42. 2015. május 22-i letöltés. ■ 4 J. PATTON: *A Theological Interpretation of Pastoral Supervision – The New Shape of Pastoral Theology*, Abingdon Press, Nashville & New York, 1969. ■ 5 BAGDY E.: Szupervízió: eredet, fejlődés, perspektívák. *Szupervízió*, 2003/1., 8. ■ 6 MAJSAI HIDEG T.: Az egyházi kontextusban végzett szupervízió jellegzetes elemei, in BAGDY E. – WIESNER E. (szerk.): *Szupervízió*, Supervisio Hungarica, Budapest, 2005.

történet megélőivé, továbbíróivá válnak.⁷ A közös értelmezési rendszer, a világhoz való azonos viszonyulás nemcsak élményközösségbe von a metaforák és szimbólumok által, hanem dialógusba von Istennel.⁸ Az önmagunkra, a másik emberre és Istenre való együttes figyelésben új perspektívák nyílhatnak életünk, sőt munkánk számára is.

BIBLIAI KAPCSOLÓDÁSI PONTOK: FELELŐSSÉGVÁLLALÁS ÉS KONFRONTÁCIÓ

Nyilvánvalóan erőltetett lenne bármilyen konkrét bibliai igehelyekkel alátámasztani a szupervízió létjogosultságát. Annál izgalmasabb lehet ugyanakkor fogalmi kapcsolódási pontokat keresnünk. A következőkben erre szeretnénk kísérletet tenni.

A *felelősségvállalás* meghatározó fogalma a szupervízió. Az aktuálisan segítségre szoruló segítő személy (lelkész, tanár, intézményvezető) felelőssége, hogy szolgálata minősége érdekében nyitott legyen a megállásra, a feltárára és a változásra. Mindez annak érdekében várható el tőle, hogy le tudja küzdeni a hivatásgyakorlás, a hatékony munkavégzés útjában álló akadályokat. Nyitottságának szükségszerű része a közös munkafolyamatban, hogy a szupervízióra úgy tekintsen, mint a segítségnyújtás egyik lehetőségére.

Ennek a felelősségvállalásnak ősegyházi kapcsolódási pontját abban a dinamikában is felfedezhetjük, amely sokszínűségében is határozottan kirajzolódik a korai keresztény közösségek életében. A korai keresztények önmagukért és közösségükért érzett felelőssége elválaszthatatlan a keresztségben megtapasztalt ajándéktól. A keresztség ugyanakkor nemcsak az új ember születését jelentette, hanem az óember végleges halálát is (Róm 6,1–11). Az óember meghalt, nem létezik, nem származhat tőle többé semmi. A keresztény közösségek mindennapi életében azonban hamar nyilvánvalóvá vált, hogy a keresztség felvétele, a korábbi élettől való radikális elfordulás után is *képes* az ember vétkezni, tágabb megfogalmazásban: képes olyan törést eredményezni, amelyben saját emberségét kockáztatja, romba döntve az egyénnek a teremtő és szabadító Istennel, valamint az embertársaival való kapcsolatát. Erre már az apostolok is figyelmeztették a gyülekezeteket (Fil 2,12; 2Jn 8; 1Kor 5,11–13). Itt érdemes utalnunk Pál apostol leveleire, melyekben jól érzékelhető az egyéneket és közösségeket egyszerre és külön-külön is pásztoroló munkája. Ez a pásztoroló munka egyszerre jelentette az új ember felelőségének tudatosítását és annak a lehetőségnek a megnyitását, hogy az egyén a Lélek vezetésével és a közösség közreműködésével újra és újra képes legyen a változásra, a minél teljesebb istenképűség megélésére. A felelősségvállalásnak és a megújulás lehetőségeinek ilyen jellegű dinamikája serkentőleg hathat a szupervízió gyakorlatára is.

A *konfrontáció* – ahogy más segítő beavatkozásoknál – a szupervízióban is különálló intervenciós technika, de valójában minden beavatkozásnak lehet konfrontatív hatása.

7 A. GRÖZINGER: *Erzählen und Handeln – Studien zu einer trinitarischen Grundlegung der Praktischen Theologie*, Kaiser, München, 1989, 102. kk. ■ 8 R. KÄHLER: Was können wir dafür, dass Gottes gute Botschaft ankommt? Kommunikationstheoretische Einsichten, in M. BÖHME – B. NAUMANN – W. RAITZMANN – J. ZIEMER (Hg.): *Mission als Dialog – Zur Kommunikation des Evangeliums heute*, Evangelische Verlagsanstalt, Leipzig, 2003, 211.

Egy jól időzített dramatikus eszköznek, a szerepcserének a használata igen hatásos lehet, amikor a szupervizált egy túlbonyolított cselekvési dilemma közepén érzi magát. A konfrontáció célja a belső változás, a belső perspektívaváltás, és semmiképpen nem az interperszonális konfliktus. Ezt a belső perspektívaváltást képes kiváltani az a jól ismert jézusi logion is, amelyet aranyszabályként is ismerünk: „Amit tehát szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük” (Mt 7,12).

EGY PLUSZDIMENZIÓ A SZUPERVÍZIÓBAN

A szupervízióban általában négy dimenzió mentén dolgozunk az esethozóval: „én és a felesleges”, „én és a kollégáim”, „én és a kliensem”, illetve „én és a hivatásom”. Az egyházi kontextusban végzett szupervízióban azonban számolnunk kell egy ötödik, az „én és az Egész” spirituális dimenziójának megjelenésével. *Henning Luther* szerint az emberi élet egységese az élettörténet fő kérdése, de a teológia igazi kapcsolópontjai az emberi élethez azok, amikor az ember az Egész után kérdez, s magát ehhez az Egészhez kapcsolja, és ebből a szempontból értelmezi helyét a világban. „A keresztyén imádság nyelve szavakat ad a [...] Másikkal folytatott beszélgetéshez. Azt tanítja, hogy olyan valakihez beszélünk, akihez az ember egyébként nem tudna beszélni, mivel ő nem látható valaki [...]. Te-nek szólítani valakit, aki az Énhez közelebb áll, mint ő saját magához.”⁹ Isten országának története nem lezárt folyamat, hanem személyes élettörténetem is része lehet Isten üdvtörténeti Nagy Elbeszélésének.¹⁰ Ez dinamikus folyamat, hiszen nemcsak arról van szó, hogy az én történetem hozzáadódna elődeim történetéhez, hanem Isten országának története kölcsönhatásban van velem, szempontokat és perspektívákat ad személyes utam értelmezéséhez. Ez a perspektíva új megvilágításba helyezheti a múlt eseményeit. A töredékes élet, a szenvedések is új értelmet nyerhetnek, hiszen az Isten gyermekeként értelmezett élettörténet „sikeressége”, az ember elismert volta független a környezet elvárásaitól. Isten, aki a fő kritikusom lehetne, szeretetében mégis igent mond rám.¹¹ Így már nemcsak az vagyok, aki megküzdött élethelyzetekkel, különböző szenvedéseken ment át, és ráébredt az élet töredékes voltára, hanem úgy tekinthetek önmagamra, eddigi s ezután utamra, mint Isten gyermeke. Az ötödik dimenzióra nyitott szupervíziós kapcsolat sajátossága a reménység és bizalom Isten megőrző kegyelmében.¹² A keresztyén ember Istent úgy tekinti, mint aki távlataiban látja életünket már születésünk előttől, földi életünk végéig, sőt még azon is túl. Istenben olyan valakivel állhatok párbeszédben, aki nemcsak a jelen helyzetemet, hanem a jövő küldetését is látja. Az Istenbe vetett bizalom más, mint az önbizalom. Az életben való megküzdéseinkhez szükség van helyes önértékelésre, önbizalomra, de az Istenbe vetett hit elhívást és küldetést is ad. Olyan „önmegvalósítás” ez, amelybe

9 H. LUTHER: *Religion und Alltag – Bausteine zu einer Praktischen Theologie des Subjekts*, Radius-Verlag, Stuttgart, 1992, 121. ■ 10 S. KLEIN: *Theologie und empirische Biographieforschung – Methodische Zugänge zur Lebens- und Glaubensgeschichte und ihre Bedeutung für eine erfahrungsbezogene Theologie*, Kohlhammer, Stuttgart, 1994, 36. ■ 11 R. EVERS: *Alter, Bildung, Religion – Eine subjekt- und bildungstheoretische Untersuchung*, Kohlhammer, Stuttgart, 1999, 62. ■ 12 D. RITSCHL: *Memory and Hope*, Macmillan, New York, 1967, 13.

belefér a sikertelenség és az élet töredékessége, mert hosszú távon, az örök élet felől értelmezi az életet.¹³

AZ EGYHÁZI NYELV ÉS KULTÚRA MINT INTÉZMÉNYI TEREPSPECIFIKUM

Szupervíziós szempontból a különböző terepek (forprofit, civil, közoktatás, egészségügy, egyház stb.) témái lehetnek hasonlóak, ami viszont különbség, az az eltérő kultúra, melynek leginkább látható része a nyelvhasználat. A szavak, amelyek nemcsak lenyomatai egy adott kultúrának, hanem teremtőerejük is van. Mászt jelent például a „misszió” kifejezés egy forprofit stratégiai tervezésben, mint akkor, ha azt a szószékről, egy prédikáció közben halljuk.¹⁴ A vallásosságra sajátosan jellemző egyfajta misztikus-imaginatív gondolkodás. Az egyházi terepet vizsgálva különösen fontos, hogy az egyházi világ nagyon sok olyan szót, történetet, metaforát használ, melyekben esetenként több ezer éves toposzok, archetipikus konnotációk is jelen vannak.¹⁵ Ez a nyelv olyan kultúrát teremt, amelyben a beavatottak társadalmi osztálytól, nemtől, életkortól és nemzetiségtől függetlenül is részesei egy közös értelmezési rendszernek.¹⁶

Egyházi kontextusban végzett saját szupervíziós tapasztalatunk alapján különösen nagy jelentőségűnek tartjuk a szupervíziós folyamat során azon tisztázó kérdéseket, amelyek nemcsak egyszerűen közös megértési keretbe helyezik az egyes résztvevőket vagy csoporttagokat, hanem amelyeknek reflektív hatásuk van a szupervizált számára. Új mélységet tudnak kapni ilyenkor a korábban automatikusan használt kifejezések vagy akár belső teológiai gondolatok („Mit jelent számodra, hogy *Isten akaratóból?*”; „Hogyan értsük azt, hogy *elhívás?*”).

AZ EGYHÁZI VILÁGKÉP KETTŐSSÉGE ÉS AZ EBBŐL SZÁRMAZÓ DINAMIKÁK

Minden terepnek saját kultúrája, szókészlete van, de az egyház ezenfelül kettős világképpel is rendelkezik. Egyrészt beszélhetünk úgy az egyházzról, mint intézményről, egy látható szervezetről, melynek hierarchiája, alkalmazottai, önkéntesei, szabályzata, rítusai és ceremóniái vannak, ugyanakkor leírható úgy is, mint informális lelki közösség, amely különbözik az egyházi intézménytől, mégis része annak. Ez a kettősség feszültséget is szülhet, ugyanakkor dinamikát is ad ennek a szervezetnek. Az egyházra egyszerre gondolunk úgy, mint jelenvaló és mint eljövendő, látható, ugyanakkor láthatatlan, nagyon is földi és ugyanakkor nem e világból való értékek alapján működő közösségre.¹⁷

13 SIBA B. – SIBA-ROHN H.: *Élettérkép – Az élettörténeti munka elmélete és gyakorlata*, Kálvin, Budapest, 2013, 51. ■ 14 F. OSER: *Genese und Logik der Entwicklung des religiösen Bewusstseins – Eine Entgegnung auf Kritiken*, in K. E. NIPKOW – F. SCHWEITZER – J. W. FOWLER (Hg.): *Glaubensentwicklung und Erziehung*, Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh, 1988, 79. ■ 15 R. M. MOSELEY: *Becoming a Self Before God – Critical Transformations*, Abingdon Press, Nashville, 1992, 131. ■ 16 Uo. 20. ■ 17 C.V. GERKIN: *Prophetic Pastoral Practice – A Christian Vision of Life Together*, Abingdon Press, Nashville, 1991, 16–17.

Ez a kettősség a szupervíziós folyamatban is megjelenhet, hiszen a vezető-beosztott viszony értelmezhető úgy, mint bármely más terepen, ugyanakkor bibliai mércén mérve a vezető szolgálja kell, hogy legyen saját beosztottainak. A kollegiális viszonyok tekintetében ugyanígy nézhetünk a másik emberre mint kollégára, aki egyben testvér és szolgatárs is. A hivatás kapcsán tekinthetünk úgy az életvezetési kérdésekre, mint a megküzdés és döntéshozatal kérdéseire. Továbbá a munkát nézhetjük úgy is, mint szolgálatot és Isten országának építését, melyben az egyéni történet egy önmagán túlmutató történet részeként jelenik meg. Minden egyes keresztyén élettörténettel bővül a keresztyénség kollektív elbeszélése. Minden egyes hívő „értelmezéshordozó”. „Minden egyes életértelmezésben meglátszanak a tradíció jegyei, így minden egyes élettörténettel a tradíció elemei is tovább íródnak, a tradíció is tovább él.”¹⁸ Ennek a kollektív történetnek központja Isten, aki jelen van az élet minden pillanatában, velünk van, de egyszerre kívülről is látja az életünket. Ennek a keresztyén valóságnak sajátja, hogy a világot Isten ítéletének és munkálkodásának színtereként szemléli, és ez hat mind a formális, mind az informális viszonyokra.

LEHETSÉGES TÉMÁK A SZUPERVIZÁLTAKKAL VALÓ MUNKÁBAN

A következőkben olyan szupervíziós témákat és eseteket mutatunk be, amelyek magukban hordozzák a kontextus specifikusságát. Annak alapján, hogy az érintett (konfliktust okozó, elakadást jelző) téma mennyire nyilvánvaló/publikus, rejtett/vállalt vagy ismert/ismeretlen a szupervizált és környezete számára, négyféleképpen csoportosítottuk:¹⁹

1. *Nyilvánvaló témák* azon területek, ahol könnyen találunk témákat és áltémákat, hiszen ebben a kultúrában ezek nyilvános kérdések, problémák vagy felvetések, melyek könnyen a felszínre bukkannak. A szupervizornak elsősorban az a felelőssége, hogy különbséget tegyen a nyilvánvaló témák és az áltémák között. Áltémának azt a kérdést vagy felvetést tekinthetjük, amelyről ugyan szívesen beszél a szupervizált, de az könnyen magában hordozza azt a veszélyt, hogy a téma kibontása a felszínen marad. Nem kerül sor a kliséken, tényeken és a vélemény szintjén túli érzelmekkel és emberi kapcsolatokkal való mélyebb munkára. Az áltémáknak is meglehet a szerepük egy szupervíziós kapcsolatban, például akkor, ha a ráhangolódást hivatottak segíteni. Fontos azonban, hogy az áltéma ne legyen akadálya annak, hogy a valódi téma a szupervíziós munka középpontjába kerüljön. Szupervíziós témák és áltémák lehetnek az egyházi terepen: a megbecsülés, a visszajelzés hiánya, a pénz kérdése, a hatalmi harcok, a pártoskodás, szervezeti problémák.

Az esethozó az „én és a főnököm” dimenzió kapcsán sajátos krízist vázolt fel. Sokat köszönhet vezető lelkészének, felnéz rá, ugyanakkor személyes növekedése szempontjából úgy érzi, hogy a főnöke nem mindenben támogatja az ő fejlődését.

18 W. DRECHSEL: *Lebensgeschichte und Lebens-Geschichten: Zugänge zur Seelsorge aus biographischer Perspektive*, Gütersloher/Chr. Kaiser, Gütersloh, 2002, 41. ■ 19 RUDAS J.: *Delphi örökösei – Önismereti csoportok – elmélet, módszer, gyakorlat*, Lélekben Otthon Kiadó, 2007, 28–29.

Fiatalemberként nagyon sok mindent kipróbált a gyülekezeti munkán belül, elsősorban fiatalok között szolgált, és országos szinten is részt vett az ifjúsági munka szervezésében. Ugyanakkor a vezetője leteremtette, hogy nem kell túl buzgónak lennie. Ezt a dorgálást nagyon nehezen élte meg az esethozó, hiszen ő jó szándékból próbált mindent megtenni a gyülekezeti ügyek érdekében, de rá kellett jönnie, hogy a vezető, sőt talán a gyülekezeti közösségben is néhányan egyfajta fiatal riválist látnak benne, aki idővel fejére nőhet vezetőjének. Nem tervezi, hogy a gyülekezetből elmenjen, hiszen úgy éli meg, hogy küldetése és feladata van. Ebben megerősítette a gyülekezet világi vezetője is, aki külön kérte, hogy tartson ki, hiszen a közösségnek szüksége van az állandóságra, illetve erre a tehetséges fiatalemberre. Így alakult ki, hogy egy külső krízis belső válsággá alakult, illetve a hűség lelkiismereti kérdésévé vált. Vajon megengedheti-e magának, hogy ellenérzései legyenek azzal az emberrel szemben, akire felnéz? Vajon belső lelkiismereti válságot kell okozzon-e egy munkahelyi hierarchikus viszonyból fakadó konfliktus?

2. Titkolt témának tekinthetjük azokat, amelyekről mi magunk tudunk, de a környezetünk számára ismeretlenek. Ezek között lehetnek olyanok, amelyek a szupervíziós munka során a felszínre kerülhetnek és megoszthatókká válnak, de lehetnek olyanok is, amelyek mindvégig az énvédelem mögött maradnak. Ilyen témák lehetnek a következők: hitbeli megfáradás és kiüresedés, házasságtörés, szexuális abúzus, szuicid készletések és öngyilkosság.

Az esethozó a kollégáival és a gyülekezetével való viszonyát hozta be témaként. A szupervizált egy szociogram készítésével nézett rá a közösségen belüli viszonyokra, és egy olyan krízisről számolt be, amelyben kérdés volt számára, hogy mennyire kell bevonódnia. A kérdés azért vált ennyire kényessé, mert a vezető lelkész egyik munkatársnőjéhez fűződő viszonyáról volt szó. Többen a közösségből úgy látták, hogy a munkatársnő és a lelkész között szorosabb kötelék van, mint egyszerű munkatársi kapcsolat. A kialakult helyzet a vezető lelkész családi életére is kihatott, és a lelkész lánya határozott nemtetszésének adott hangot. A gyülekezet presbiterei közül is többen fogalmaztak meg kritikát a vezető lelkésszel kapcsolatban, és ehhez behívták a lelkész kollégát is, hogy „álljon be közéjük”, és legyen arca a csapatuknak, komoly dilemmát okozva ezzel a szupervizálatnak: „Szólhatok-e, kell-e szólnom, vagy éppen én inkább mélyítem a konfliktust azáltal, hogy párttűtő leszek?”

3. *Egyéni vakfolton* olyan témákat értünk, amelyek az egyén számára nem láthatók, viszont a csoport többi tagja sejti vagy észleli őket. A szupervízor részéről nagy érzékenységet kíván annak eldöntése, hogy a szupervíziós munka során miként viszonyuljon ezekhez a vakfoltokhoz, mikor segítse tudatosításukat, felszínre kerülésüket. Itt nemcsak a szupervizált érzékenységére kell tekintettel lennie, hanem magára a csoportra is. Egyházi kontextusban megjelenő vakfoltok lehetnek a következők: előítéletek, hatalmi harcok, segítői szindróma, megfelelési kényszer.

Az esethez arról számolt be, hogy komoly kegyességi, lelkeségi különbség van közte és a gyülekezet világi vezetése között. Alapvetően teológiai problémaként fogalmazta meg kérdését. A Szentírás tiszta tanítását féltette. A feldolgozás egy adott pillanatában a csoport egyes tagjai kérdéseket fogalmaztak meg azzal kapcsolatban, hogy ők milyen témákat hallanak ki a szupervizált gondolataiból. Szinte egyöntetűen mindenki azt fogalmazta meg, hogy a szupervizált valójában attól fél, hogy „másodhegedüssé” válik a közösségben az erős világi vezető mellett. Mintha az esethez attól félne, hogy nem tudja megtartani vezető pozícióját a közösségben. Majd a félelem érzésének feldolgozása során előkerültek azok a gyerekkori események is, amelyek a félelmeiről szóltak az autoriter szülőkkel szemben. Valamilyen módon ezek a gyermekkori félelmek jelentkeztek újra, amelyekkel szemben eszköztelennek érezte magát. Mintha az apja jelent volna meg újra a közösség világi vezetője személyében.

4. A közös vakfolt területéhez kapcsolható témák általában a szervezeti kultúra részei, de explicit témaként nem verbalizálódnak, mégis jelen vannak, és feszültséget okozhatnak a rendszerben. Ilyenek lehetnek a következők: a nők szerepe az egyházban, az egyház fókuszán kívüli társadalmi csoportok, a teológiai hagyománytól eltérő hierarchikus berendezkedések.

A szupervíziós témákat természetesen számtalan módon lehet csoportosítani. A fentiekben arra tettünk kísérletet, hogy olyan rendszerezési lehetőséget mutassunk be, amely az interperszonális kapcsolati szintek (szupervizált és kliens, szupervizált és kolléga, szupervizált és felettes) mellett nagyobb figyelmet biztosít az intrapszichés dinamikáknak. A két csoportosítás természetesen nem zárja ki egymást, sokkal inkább mélyítheti azt a munkafolyamatot, amelyben eljuthatunk a valódi kérdések megfogalmazásáig.

KÖVETKEZTETÉSEK

Ha arra a kérdésre próbálunk meg választ adni, hogy a szupervíziós folyamatban a dialógus hogyan alakul át trialógussá, vagy hogyan garantálható a trialógus megvalósulása, nyilvánvalóan nem elégedhetünk meg a szupervíziós kapcsolat speciális elnevezésével (egyházi, pásztori, pasztorális vagy éppen pasztorálszichológiai szupervízió). A szupervizor és a szupervizált együttes nyitottságában és hozzáállásában kell keresnünk az egyedi „munkakapcsolat” lényegét, nem feledve ugyanakkor azt a teológiai alapvetést, hogy minden transzcendens dimenziót is magában foglaló kommunikációnak a forrása és lehetősége Isten akaratára vezethető vissza. Ő az, aki a trialógust végső soron lehetővé teszi.

Tanulmányunkban a négy klasszikus szupervíziós dimenzió túl egy ötödiket is említettünk (én és az Egész). Az egyházi kontextusban végzett szupervíziós munka nehezen képzelhető el e dimenzió figyelembevétel nélkül. Ez azonban nem feltétlenül jelenti azt, hogy minden esetben különálló témaként is megjelenne ez a dimenzió. Ugyanúgy megjelenhet a korábban említett dimenziókkal együtt is, vagy akár egymásra

jelentős hatást kifejtve, hiszen a keresztyén ember világlátása nem feltétlenül abban különbözik, hogy világában más elemek szerepelnének, mint az Istenben nem hívőben, hanem abban, ahogyan a meglévő elemeket interpretálja, abban a szemléletben, ahogy az élet eseményeihez, szereplőikhez viszonyul. A vallás hermeneutikai szerepe az élmények és tapasztalatok sajátos feldolgozásában van. Abban segít, hogy olyan nézőpontból értelmezzük életünket, amely Istent létező valóságnak tekinti, akivel párbeszédben állhatok, illetve akinek hatása van nemcsak az én életemre, hanem a tágabb közösségre, sőt az egész világra is.

Nincs egyszerű dolgunk, ha éles határvonalat szeretnénk húzni a jellemzően egyházi kontextusban megjelenő és egyéb szupervíziós témák között. Erre talán nincs is szükségünk. Vannak ugyanis helyzetek, amikor éppen azzal tudjuk a leginkább előmozdítani a szupervíziós folyamatot, hogy általános csoportdinamikai vagy intrapszichés és pszichoszociális törvényszerűségeket mentén tekintünk rá egy speciálisnak vélt problémára. Ezzel szemben természetesen olyan helyzetek is adódhatnak, amikor az jelentheti az adekvát segítségnyújtást, ha a szupervizor teljes mértékben megmarad az adott viszonyítási keretek között, és specifikusnak tekinti az adott problémafelvetést.

Mitől lehet pásztori a szupervízió? Olyan kísérő segítségre gondolhatunk, amelyben a szupervíziós kapcsolat figyelembe veszi és előmozdítja az egyház immanens és transzcendens valóságra irányuló küldetését. A pasztorális szupervízióban a spiritualitás mindig alap, de néha nemcsak mint életértelmezési keret, hanem mint külön téma jelenik meg az Istennel való kapcsolatunk. A pasztorális szupervíziós térben valóságnak éljük meg Reményik Sándor *A szőnyeg visszája* című versének szavait:

„A világ Isten-szötte szőnyeg,
Mi csak visszáját látjuk itt,
És néha – legszebb perceinkben –
A színéből is – – valamit.”

Joób Máté lelkipogozó, szupervizor, a *Semmelweis Egyetem Mentálhigiéne Intézetének docense.*

Siba Balázs református lekipásztor, szupervizor, a *Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának adjunktusa.*

Máté Joób – Balázs Siba: Was macht die Supervision pastoral? – Die Fragen der Spezifitäten der Supervisionsarbeit in einem kirchlichen Kontext. *Die vorliegende Studie befasst sich mit einigen anregenden Fragen der kirchlichen Kontextualisation der Supervision. Einerseits wegen des Engagements der kirchlichen Institutionen, andererseits wegen der gebrochenen Lebensläufe der Geistlichen besteht ein ständig wachsender Bedarf daran, die beruflichen Blockierungen im Rahmen einer professionellen Hilfeleistung zu behandeln. Inwiefern ist die Supervision in einem kirchlichen Kontext anzuwenden? Inwiefern ist die Supervision in einem kirchlichen Kontext für spezifisch zu betrachten?*

Schlüsselwörter: *Supervision, Kirche, religiöse Sprache, Pastoralpsychologie, Verantwortung.*